

Norėčiau paskelbti savo „recenziją Greimui“ tokią, kokia ji yra iš tikrųjų, nes atspausdintoji „Kultūros baruose“ (2007, Nr. 1, p. 83–92) yra be mano (ir be žurnalo vyriausiojo redaktoriaus Bronio Savukyno!) žinios Laimos Kanopkienės iškraipyta taip, kad aš nebeprisiimu už ją autorinės atsakomybės. Ne dėl to, kad būčiau parašęs labai jau „tobulai“, anaip tol, bet dėl to, kad parašiau būtent taip, o jei kam norisi kitaip, tegu rašo pati.

Dainius Razauskas
Semiotikos greimas ant mi(s)tikos pieno
(pagaliau parašyta recenzija)

A. J. Greimas, *Lietuvių mitologijos studijos*, sudarė Kęstutis Nastopka, Vilnius: Baltos lankos, 2005.

Daugiau nei prieš metus, 2005 m. pabaigoje, netrukus po kalbamos knygos išėjimo, man labai netikėtai paskambino Bronys Savukynas ir pasiūlė, dargi ne savo vieno vardu, „Kultūros barams“ parašyti jos recenziją. Atvirai kalbant, nuoširdžiai nustebau, kodėl aš. Iš esmės aš tam nelabai tinku; tiesą sakant, apie Greimą rašyti nesijaučiu vertas (ir tai pasimatys iš to, kas išėjo). Tačiau Bronys Savukynas ir pats yra mano didžiai gerbiamas žmogus, ir dar paminėjo Kęstutį Nastopką, kuris irgi pritaręs, kad rašyčiau aš, ir sutikau. Bet štai praėjo metai, „Šiaurės Atėnuose“ jau seniai pasirodė amžinatilsi Gintaro Beresnevičiaus recenzija šiai knygai¹, o aš vis neparašau. Todėl dabar manau, kad sutikau be reikalo – gal tik iš savimeilės. O jai, kaip gyvenimas ne kartą pamokė, labai naudinga laiku atsispirti. Įtariu, kad ir Bronys Savukynas per tą laiką spėjo gerokai suabejoti savo pasirinkimu. Bet žodis yra žodis, ir aš tą recenziją, kad ir nenorom, parašysiu.

Galėčiau prisiversti ir išsisukti parašydamas daugiau mažiau normalią recenziją: šiek tiek apie autorių, apie jo darbus, idėjas, reikšmę Lietuvai ir pasauliui... Tačiau tai yra taip neįdomu, kad net plaukai slenka. Ir paskutinė, vienintelė viltis parašyti recenziją bent kiek nuoširdžiai – tai atsigręžti veidu į tai, kodėl aš vis dėlto šitos recenzijos neparašau, vadinasi, kad ir kaip, – nenoriu rašyti.

Pirmiausia, žinoma, todėl, kad pastaruoju laiku mirtinai neturiu laiko. Antra, nes man išvis nepatinka recenzijos, kaip žanras, kaip mąstymo būdas, kaip egzistencinė „antros rankos“ laikysena, kaip „vertinimas“. Recenzijų esu rašęs mažai, ir tas tik tada, kai autorius pernelyg įsiutindavo, o ateityje tikiuosi jų rašyti dar mažiau, jei išvis. Skaitau recenzijas irgi retai ir dažniausiai tik iš konjunktūrinio smalsumo: „ką tas sako apie aną, o anas apie tą“. Kartais kokią recenziją perskaitau dėl to, kad ji apie mano labai mėgstamą ir gerbiamą autorių arba labai mėgstamo ir gerbiamo autoriaus parašyta, bet taip nutinka retai. Ir tik visai retkarčiais recenzijomis pasinaudoju pagal jų (tikėtiną) paskirtį: norėdamas ką nors patirti apie sunkiai prieinamos ar sunkiai įveikiamos, bet labai gundančios knygos turinį. Skaitytoją turiu iškart perspėti, kad šios recenzijos šitaip skaityti nereikia: tokias recenzijas turi rašyti sekėjai, gabiausi mokiniai, o aš toks nesu. Ne tik dėl to, kad gal nesu pakankamai gabus, bet ir dėl to, kad esu abejotinas sekėjas: mano santykis su Greimu apskritai yra truputėlį dviprasmiškas. Ir tai yra trečioji, gal net pagrindinė priežastis, kodėl taip nenoriu rašyti šitos recenzijos. Tikiuos nebent, kad tai, ką parašysiu, gal padės pačiam geriau suvokti minėtą santykio su Greimu dviprasmiškumą.

Sakydamas nesąs „pakankamai gabus“, ne tik maivausi. Bent iš dalies taip manau nuoširdžiai, ir kaip tik ryšium su Greimu. Nes aš beviltiškai nesuprantu semiotikos, arba

¹ Beresnevičius G. Žaibuojančios intuicijos ir struktūros, *Šiaurės Atėnai*, 2006 m. birželio 3 d. / Nr. 21 (799), p. 9.

gal „Greimo semiotikos“. Na, nesu toks visai kvailas, kad pasistengęs nesuprasčiau atskiro sakinio ar schemas, atskiros pastraipos, atskiro puslapio. Bet atskiro skyriaus, nekalbant apie ištisą teoriją, nesuprantu visiškai. Nesuprantu „metodo“, kampo, esmės – iš esmės nesuprantu šitų painių samprotavimų apie prasmę prasmės. Prisipažinsiu, jog lietuvišką Greimo semiotikos darbų rinktinę² perskaičiau dusyk: pirmąsyk vos jai pasirodžius, o antrąsyk gal po kokio dešimtmečio, norėdamas įsitikinti, ar tik tuomet nieko nesupratau, ar... Darsyk pabrėžiu, sąmoningai ir nuoširdžiai, kad manausi pats esąs nepakankamai gabus, nepakankamai protingas šita specialia prasme. Nes jeigu Greimas sukūrė ištisą semiotikos mokyklą, per kurią išgarsėjo visame pasaulyje, vadinasi, daugybei žmonių ji yra ne tik suprantama, bet, matyt, ir įdomi. Kita vertus, tiek aš jau pasenau, kad leisčiau sau būti savimi, savo vietoje. Ir dėl to man ramu. Aš nebe noriu šokti per bambą. Todėl ir apie Greimo semiotiką nerašysiu.

Gal nebent keletą žodžių apskritai apie formules ir formalizmą vadinamuosiuose humanitariniuose moksluose. Mano giliausiu įsitikinimu, formulės yra humanitarinių mokslų aklavietė³. Formulių, formalizmo kaip tokio, visai kita paskirtis, jis veda visai į kitą, į priešingą pusę. Formalizmo užduotis – paversti aprašomąjį dalyką priemone, įrankiu, taigi manipuluoti, valdyti, pavergti, dėl to jį įdėm *išprasminant*, „nudvasinant“ (savotiška aplinkinio pasaulio desakralizacijos, jį „įsisavinant“ buitinėms reikmėms, tąsa mentos lygmeny). Tuo tarpu humanitarinių mokslų užduotis, mano įsitikinimu, priešinga – *įprasminti*, „įdvasinti“, išvelgti, atskleisti ir pabrėžti savaiminę, pirmąpradę, vidinę dalyko vertę, jo pamatinę būtį, galų gale išformalizuojant ją kone visiškai, taip, kad ji kaskart būtų pasakoma vis kitais, „savais žodžiais“. Todėl ten, kur atsiranda formulė, prasmė išgaruoja. Tai, kaip kad labai seniai pasakė vienas kinas, tarsi plaštakę gaudyti plaktuku: kol nepagavai, neturi, o kai pagavai, nebėra. Tai atspindi vadinamosios Vakarų civilizacijos tamsiąją, tragiškąją pusę, kurią pailustruosiu dar vienu gana aktualiū nūdien pavyzdžiu: mieste, šitame Civilizacijos lopšy ir įsikūnijime, žmogaus siela vis dėlto negali išbūti, ji veržiasi į gamtą, prie miško, prie upės ar ežero (tą neginčijamai ir itin iškalbingai liudija Turniškės, jau vien tuo, kad jos ne Naujininkuose ar Savanorių prospekte). Tačiau ištrūkęs į gamtą žmogus atsineša su savimi miestą (tiek šiukšlių, tiek modernių statybų pavidalu), ir ten palaipsniui nebelieka gamtos... Nes „ištrūkti į gamtą“ pirmiausia reikia savyje. Ir visų prima – liaujantis prievartavus, liaujantis vergus viską aplink ir viduj savo „patogumui“, liaujantis manipuliavus ir be paliovos „valdžius“. Mūsų atveju tai reiškia liautis smaigus prasmę formulėmis. Humanitariniuose moksluose šita mada, viršūnę pasiekusi, regis, apie XX a. vidurį (čia ir V. Proppo „Stebuklinės pasakos morfologija“⁴, ir V. Ivánovo su V. Toporovu ankstyvieji darbai, pavyzdžiui, „Slavų kalbinės modeliujančios semiotinės sistemos“⁵), pastaruoju metu, ačiū Dievui, lyg ir praėjo. Nebent mano širdis taip smarkiai nuo jos nusigrėžė, kad net nebepastebi.

Ir Greimas man suprantamas ir įdomus, netgi labai įdomus, iš esmės netgi labai artimas – ne savo „semiotika“, o tuo, kaip jam pavyksta iš jos ištrūkti. Ir tokių „ištrūkų“, dažniausiai niekaip nuosekliai neplaukiančių iš „diskurso sintagmatikos“, galima būtų pricituoti daug:

² Greimas A. J. *Semiotika: darbų rinktinė*, autorizuotas vertimas iš prancūzų kalbos, sudarė ir vertė Rolandas Pavilionis, Vilnius: Mintis, 1989, 396 p.

³ Gal taip sakau dėl to, kad kitados *baigiau* matematiką?

⁴ Pirmas rusiškas leidimas: Пропп В. *Морфология волшебной сказки*, Ленинград: Академия, 1928, 149 p. (būtent toks yra tikrasis knygos pavadinimas, nors redaktorius žodį *волшебной* savavališkai išmetė).

⁵ Иванов Вяч. Вс., Топоров В. В. *Славянские языковые моделирующие семиотические системы (Древний период)*, Москва: Наука, 1965, 246 p. (žr. ištisą formulyną knygos gale).

„Tik tokie dalykai, kaip mirtis ir tai, ką padarei iš savo gyvenimo, tik jie vieninteliai yra reikšmingi“ (iškalbinga, kad tai žodžiai iš knygos, pavadintos *Ouvertures m é t a sémiotiques*)⁶;

„...visas vadinamasis juntamasis pasaulis tampa reikšmės ieškojimo objektu... Reikšmė gali slypėti po kiekvienu juntamu pavidalu, ji yra už garsų ir už vaizdų, už kvapų ir skonių, bet lygiai taip pat jos nėra pačiuose garsuose ar vaizduose“⁷ (kaip tik dėl to senovės indų filosofinė tradicija skiria ne 5, bet 6 jutimus: 5 mūsų jutimai + šeštasis *protas*, kaip savarankiškas *prasmės* „jutimo“ organas);

„...herojus, kuris nieko nebijo, nepriklauso gyvųjų klasei“⁸ (nors tai pasakyta apie konkrečios semiotiškai nagrinėtos pasakos herojų, bet ne mažiau įdomu ši teiginį pažįsti, parajoti apskritai, mąstant apie mirtį kaip vidinę gyvenimo šerdį, apie baimę kaip gimimo į „šį pasaulį“ vieną iš priešasčių ir pan.);

toli siekia *Žinojimo*, *Norėjimo* ir *Galios* „modalumai“⁹, nes kaip tik jais iš esmės remiasi trys pagrindiniai idoeuropiečių (o gal ir apskritai tradicinių kultūrų) visuomenės luomai: žynių, ūkininkų (žemdirbių, gyvulininkų, amatininkų, pirklių) ir karių;

taikli išvalga, jog „vaidmuo yra gyva figuratyvinė, bet anoniminė ir *socialinė* būtybė; atlikėjas, atvirksčiai, yra *individas*, turintis ir prisiimantis vieną ar kelis vaidmenis“¹⁰, primenantį C. G. Jungo „personos“ sąvoką (nepaisant idiosinkratiško „prancūzų mokyklos“ priešinimosi jungiškajai analitinei psichologijai, nors pats Greimas jame lyg ir nedalyvavo);

taikli Greimo pastaba apie technologinę civilizaciją yra ta, kad joje „pamatinis *tiesos* konceptas pakeičiamas *efektyvumo* konceptu“¹¹;

vėlgi jungišką užsąmonės¹² turinių projekciją ir integraciją labai primena Greimo „verčių eksteriorizacija ir interiorizacija“, įgalinanti atitinkamai *turėti* arba *būti*¹³ (kone fromišką prasmę);

metafizinę gelmę siekia ir daug praktiško aiškumo į kasdienybę įneša ir priešprieša tarp *būti* ir *atrodyti*, kurią Greimas išvalgiai susieja atitinkamai su pasakos herojumi ir jo priešininku, antiherojumi¹⁴ (taip nejučia įduodamas raktą kasdienybę išvysti tarsi pasaką, kurioje ir pats esi nuolatiniame kryžkelėje tarp herojaus ir antiherojaus laikysenų, destis *žiūri* ar *atrodai* (= žiūri savęs), nors tai atskira plati tema, Greimo semiotiką gerokai pranokstanti);

kone grynų budizmu dvelkia tokie štai Greimo sakiniai: „Iš tikrųjų psichologai mums sako, kad vaikai iki tam tikro amžiaus, žiūrėdami televiziją, neskiria „realiai“ egzistuojančių personažų nuo išgalvotų būtybių, „realių“ veiksmų ir istorijų nuo gryniausių fantazijų. Šitai atsiveria ypatinga tyrinėjimų sritis: kaip atsitinka, kad pradėjus nuo tokių painiavų, „tikrovė“ vis daugiau įsisavinama, kitaip tariant, įgyjamas „sveiką protą“ atitinkantis vaizdas. Tad įtikimumo konceptas yra ne tik tam tikros visuomenės kultūros darinys, – jo susidarymas reikalauja ilgoko mokymo, atveriančio pasaulio „tikrovę“, pagrįstą tam tikru suaugusiųjų racionalumu“¹⁵, kitaip sakant, reikalauja indoktrinavimo, kuris galiausiai ir lemia „tikrovę“.

⁶ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 30.

⁷ Ten pat, p. 115.

⁸ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 190; ketinamajam recenzuoti leidiny: Greimas A. J. *Lietuvių mitologijos studijos* (toliau sutrumpintai *LMS*), sudarė Kęstutis Nastopka, Vilnius: Baltos lankos, 2005, p. 502.

⁹ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 198; *LMS*, p. 508 (ir kai kur kitur).

¹⁰ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 206; *LMS*, p. 517.

¹¹ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 233.

¹² Lietuviškai, tebejaučiant sintetinę kalbos prigimtį ir vengiant priešdėlių dauginimo bei stangdinimo, visai tiktų sakyti *užmonės*, nors čia, žinoma, ne vieta ir ne laikas tokiems pasiūlymams.

¹³ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 243.

¹⁴ Ten pat, p. 201 ir 272.

¹⁵ Ten pat, p. 317–318.

Tokias Greimo išvalgas galima būtų cituoti ir cituoti – jų apstu, dar apščiau jų neištrūkusių, neišgimusių, nelyginant kaukai¹⁶, iš po raginių „semiotikos“ kaukių (reikalingų kaip dujokaukė uostant rožę...), ir ties kiekviena knietėtų stabtelėti, parutulioti joje slypinčias užuominas, peržvelgti kylančias sąsajas. Tačiau to dabar nedarysiu. Ir ne tik dėl to, kad kartais pats neįklimpčiau į „semiotiką“, o pirmiausia dėl to, kad pastaroji Greimo citata labai paranki pereiti pagaliau prie vis tebeketinamos recenzuoti knygos.

Nes joje randame labai trumpai ir paprastai pasakytą tą pačią mintį – jog „tikrovė yra tikrai tai, kuo tikima“¹⁷. Dar į akis krinta tai, kad ši mintis pasakyta per savotišką *figūra etymologica*, pasitelkiant bendrašaknius (kad ir kaip semasiologiškai būtų aiškinamas jų tarpusavio santykis) lietuvių kalbos žodžius ir taip lyg netyčia pakišant mintį, jog šią išvalgą sako ne tik asmuo Greimas, bet iš dalies tarsi pati lietuvių kalba. Kitaip tariant, tarsi pati kalba, pačiais savo žodžių tarpusavio ryšiais, neštu savy tam tikrą „filosofiją“, nejučia bylotų savitą pasaulėžiūrą. Mintis šiaip ne nauja (ko vertas šiuo atžvilgiu vien Humboldto vardas!), tačiau ir Greimui, kaip semiotikui, aktuali: „Vienos kurios visuomenės kalba yra savos rūšies superstruktūra, kone automatiškai egzistuojas į žodžius įvilktų idėjų pasaulis, ryškiai reprezentuojas ir ją vartojančios visuomenės civilizacijos „kokybę““¹⁸. Nes galiausiai „kalba yra tai, kas mus valdo“, nes „mes esame paskendę ir plaukiojame kalboje. Kalba yra viena iš visuomenės dimensijų; tai didesnis dalykas negu mes, todėl negalima sakyti, kad mes naudojames kalba kaip kokiu instrumentu“, priešingai – „ne mes kalbame kalba, o kalba mumyse kalba“¹⁹. Ar ne todėl Greimas geriausius savo darbus parašė lietuviškai?

O lietuviškai Greimas rašė pirmiausia apie lietuvių mitologiją (neskaitant publicistikos). Sakoma, esą lietuvių mitologijai Greimas pritaikė, ja išbandė savąjį metodą: jo paties žodžiais, „žvelgiant iš šalies, tai galima laikyti, jeigu norite, metodo praktinio taikymo baru“²⁰. Bet taip gali atrodyti tik „žvelgiant iš šalies“, o žvelgiant iš vidaus, iš jo darbų šioje srityje, čia jis gal kaip tik veikiau to „metodo“ atsikratė – nusimetė jo „prancūziškąją“ naštą (nebent tai ir vadinama „pritaikymu“?). Nors idėjiškai tebesirėmė G. Duméziliu ir C. Lévi-Straussu. Greimo žodžiais, „reikia pabrėžti nediskutuojamą Dumézilio įnašo svarbą. Jo atlikti tyrinėjimai, patvirtinę pirmutines hipotezes, leidžia suprasti, (a) kad dievai ir kitos mitinės būtybės nėra žmogiškos „fantazijos“ padariniai, o figūratyvinės priemonės žmonijos ir pasaulio prasmei ir tvarkai išsiaiškinti; (b) kad mitologinė galvosena nėra padrika ir atsitiktinė, o vyksta organizuotos dievų veiklos ir funkcijų sistemos rėmuose; (c) kad mitologija yra pašaukta išreikšti tiriamos visuomenės, labai plačiai suprastą, politinę ideologiją“²¹. Toliau, „nepaneigdamas G. Dumézilio, Lévi-Straussas išplečia tad jo iškeltą problematiką: ten, kur Dumézil matė tikrai visuomeninės ideologijos išraišką, Lévi-Straussas įžiūri jau bendros kultūrinės filosofijos išsakymą. [...] Galima, žinoma, nesutikti su vienu ar kitu Lévi-Strausso teigimu ar išrodinėjimu, jo įnašas dar labiau išryškina tai, ką galima laikyti nūdiene mitologijos samprata – kad jinai yra žmonijai būdinga figūratyvinio mąstymo forma, sprendžianti pagrindines ideologines ir filosofines problemas“²². Taigi Greimui „mitologija yra bendruomenės kultūros

¹⁶ Greimas A. J. *Tautos atminties beiėškant / Apie dievus ir žmones* (toliau TAB), Vilnius: Mokslas-Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1990, p. 60; LMS, p. 75–76.

¹⁷ TAB, p. 29; LMS, p. 44. Visa ši puiki *Pratarmė* (TAB, p. 9–32; LMS, p. 25–47) Lietuvoje publikuojama jau bent trečiąsyk, žr. dar: *Mitologija šiandien: antologija*, sudarė Algirdas Julius Greimas ir Teresa Mary Keane, Vilnius: Baltos lankos, 1996, p. 194–215.

¹⁸ Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli: literatūra, kultūra, grožis*, Vilnius: Vaga, 1991, p. 347.

¹⁹ Ten pat, p. 54 ir 62.

²⁰ LMS, p. 661.

²¹ TAB, p. 10; LMS, p. 26.

²² TAB, p. 11; LMS, p. 27.

išraiška²³. Suvirš: „Mano manymu, – sako Greimas, – graikų mitologija jau buvo graikų filosofija: šios mitologijos virsmas Sokrato ir Platono veikalais pagimdė filosofiją. Kitais žodžiais tariant, mitologija – tai figūratyviai užkoduota filosofija“²⁴. Vadinasi, lietuvių mitologija – kartu su kalbà, pridurkime, kuria ji pirmiausia kalba, – yra figūratyviai užkoduota²⁵ ar, teisingiau pasakius, vaizdiniais rykštanti (= besireiškianti) „lietuvių filosofija“.

Nežinau, kaip kitiems, bet aš tai savaip žinau nuo gimimo, jei ne dar iš anksčiau, jei galima taip „figūratyviai“ pasakyti. Ir vis dėlto džiugu, kai tokie žodžiai šauna iš stambaus kalibro lūpų! Toks jausmas, lyg mano pusėn stotų Schwarznegeris. Dabar jau niekas nepasakys: „ką čia nusifantazuoji!“

Nes „fantazija, lietuviškai – vaizduotė, yra ne kas kita, o galvojimas vaizdų, ne abstrakčių konceptų, pagalba. Ji nėra nebūtų ir nesuprantamų dalykų išgalvojimas jau vien dėl to, kad ši vaizdais ir įvaizdžiais išsireiškianti kalba yra komunikacijos priemonė, kad jos pagalba žmonės susikalba ir susipranta“, o „manymas, kad fantazija sugeba išgalvoti bet ką ir išsakyti bet kaip – tai ne kas kita, kaip vienas iš romantizmo neribotą individo laisvę teigiančių mitų: pozityvizmas, jį paveldėjęs, tiktai sukeitė ženklus, vietoj pliuso atžymėdamas jį minusu ir pasmerkdamas individo norą atsiplėšti nuo stereotipinių galvojimo normų“²⁶. Ar ne tą patį mena jungiškoji „kolektyvinės užsąmonės“ bei vaizduotę valdančių jos „archetipų“ teorija?

O ypač artimas man Greimo požiūris į pozityvizmą: „Realybė yra nedalinama, ir negalima būti pozityvistu per pusę – ar ketvirtadaliu – pripažįstant daiktus, bet ne mintis apie daiktus, pripažįstant savo paties galvojimą ir atmetant kitų „išsigalvojimus“. Mūsų šimtaprocentinis pozityvizmas, nieko bendra neturintis su idealizmu, yra tad pasąmoninių naivumų atmetimo išraiška“²⁷. Įdomu, kad sau panašią nuostatą aš pirmiausia radau ne semiotikoje ir ne jungiškoje analitinėje psichologijoje, o skaitydamas iš Tibeto emigravusių tantrinio budizmo atstovų (pirmiausia Chögyamo Trungpos ir Tarthango Tulku) darbus. Iš esmės „šimtaprocentinis pozityvizmas“ yra visiško, absoliutaus niekuo „netikėjimo kelias“, kuris, einamas nuosekliai ir atkakliai, neišvengiamai atveda prie rimtų abejonių, ar išvis... „Figūratyviai“ ir labai švelniai tariant, jis verčia akiai netikėti ne tik valgomu maistu, bet ir pačiu noru valgyti. Ir anksčiau ar vėliau tai iš šaknų pakerta tiek (mokslinį) materializmą, tiek (biblinį) idealizmą. Mano galva, šis „šimtaprocentinis pozityvizmas“ yra tiesus kelias į mistiką, o gal net pati jos šerdis. Ir šia prasme Greimas yra mistikas tikrąja, rimtąja žodžio prasme, tik prisidengęs (gal net pats nuo savęs) labai moksliskai skambančių terminų šarvais. Ir tokiomis savo išvalgomis jis iš esmės įkvepia ir prikelia savo „mokslą“, kuris be jų tebūtų formulių metalo laužas, įkvepia ir prikelia bet kokį mokslą, bet kokį ribotą „profesionalumą“, kurį tik persmelkia tokia savo išvalga.

²³ TAB, p. 13; LMS, p. 29.

²⁴ LMS, p. 702.

²⁵ Skamba gana paranojiškai – tarsi kažkoks masonas vogčiomis būtų viską tyčia „užkodavęs“. Ir vėl tik iš baimės prieš jungiškąją už(są)monę! O juk visa semiotika tik į ją ir remiasi (nejaugi kas nors rimtai tiki, kad Šiaurės Amerikos indėnai sąmoningai išgudravo ir savo mitologijos brūzgynuose itin klastingai paslėpė „semiotinius kvadratus“, norėdami iš neturėjimo ką veikti Lévi-Straussui pakišti galvosūki?). Iš esmės prieštaravimai tarp „prancūzų semiotikos“ ir Jungo analitinės psichologijos nėra būtini nei privalomi (mano galva, jie tėra neurotiški), o visos semiotinės schemos be Jungo atrodo tarsi dangorėžiai (tarti kaip kaukorėžiai) be pamatų. Tiesa, pakankamai svariai šiuo klausimu kalbėti nesu pajėgus, nes labai jau daug mano tebėra ir, panašu, taip ir liks neskaityta (gal, tarkim, klausimas seniai išspręstas?). Todėl tik išnašoje apie tai teužsimenu.

Kita vertus, juk nepasakysi „užsikodavusi“! Iš šio pavyzdžio (kadangi būtojo laiko neveikiamosios rūšies dalyvis skirtingose kalbose vartojamas kiek skirtingai) akivaizdu, kad „tarptautiniai“ terminai, kad ir kokie jie semiotiški, toli gražu ne visada priartina prie tikro supratimo, o kartais veikia tik atitolina.

²⁶ TAB, p. 29, 30; LMS, p. 45.

²⁷ Ten pat.

Kažkas, po galais, turėjo vienąsyk garsiai ištarti, tarkim, kad tautosakos tyrinėjimas nėra tik medžiagos rinkimas, kad ir koks būtinai, „nes kiekvienas „medžiagos“ rinkimas yra visados apsaulygotas tikslo, kurio vardan jis daromas: šis tikslas gali būti aiškiai išsakytas, pavyzdžiui, mokslinių hipotezių forma, bet jis gali būti ir implicitinis, nustatytas to meto dominuojančios ideologijos. Geros valios tautiečių pastangomis sudarytas etnografinis archyvas yra tad heterogeniškas, paklusnus net kelioms ideologinėms tendencijoms. Jau nuo Herderio ir Goethes laikų puoselėtas „liaudies kūrybos“ mitas vertė rinkėjus kreipti dėmesį į lietuvių tautosakos „grožį“: iš čia, pavyzdžiui, gausios lyrinių dainų kolekcijos, reliatyviai maža bendro turinčios su mitologija ir senove“²⁸. Todėl „skaitytojui, besidominčiam lietuvių tautosaka ir mitologija, žinančiam J. Balio darbus ir nuopelnus šioje srityje, turėtų iš anksto būti aišku, kad jo pasisakymuose apie „mitologiją iš esmės“ dėstoma mitologijos samprata, atitinkama XIX a. pseudofilosofinius ir pseudomokslinius šios rūšies svarstymus, nieko bendro neturi su per pastaruosius penkiasdešimt metų susiformavusia mitologija kaip atskira socialinių [?] mokslų šaka“²⁹. Panašiai „tautosakininkams“, kaip kad Greimas „juos“ vadina, kliūva per visą knygą.

Šia prasme Greimas įsiveržė į Lietuvos dvasinės tradicijos tyrinėjimus kaip viesulas į metafizinių baimių ir negalių pritroškusią slėptuvę. Žinoma, vieno gūσιο išsivėdinti negana. Kita vertus, ne jis vienas ir pūtė³⁰. Bet tai buvo nepaprastai reikalingas ir stiprus gūsis – pirmiausia turiu galvoje 1990 m. Lietuvoje išėjusį Greimo veikalą *Tautos atminties beiėškant. Apie dievus ir žmones*³¹. Greimas ne tik garsiai pareiškė *teisę mąstyti* šioje srityje, bet ir įkūnijo ją savo darbais. Šiuo atžvilgiu, visiškai sutinkant su B. Savukynu, „reikia pasakyti, jog Greimo pastangos rekonstruoti amžių būvyje sueižėjusį ir subirusį masyvą, jo gauti rezultatai, leidžia teigti jį esant bene išvalgiausiu ir jautriausiu lietuvių mitologijos tyrinėtoju. Jis pirmasis vadinamojo vertikalaus skaitymo metodu atskleidė daugelio mūsų mitologinių tekstų tikrąją, t. y. mitologinę, prasmę“³².

Paminėjęs „sueižėjusį ir subirusį masyvą“ gerbiamas Bronys, žinoma, turėjo omeny Greimo „figuratyviai“ (ir kaip tik todėl labai tiksliai) išsakytą išlakų mitologinės rekonstrukcijos apibrėžimą: „Pastaraisiais metais pasireiškusi archeologijos išdirbtų metodų pažanga, leidžianti atskirų padrikų elementų pagalba atstatyti ne įrankius, statulas ar pastatus, bet išstisias vietoves ir gyvenvietes, pagal kurias galima spręsti apie senovės miestus, jų socialinių, politinių ir religinių institucijų formas, turi neabejotinos įtakos ir bendrajai istorijos metodologijai. Analogiškai galima sakyti, kad ir istorijos rūkuose atpažįstamos mitologijos aprašymas yra ne kas kita, o rekonstrukcija, bandanti, atskirų mitinių nuotrupų, išsimėčiusių šukių ir palaidų gabalų pagalba atstatyti koherentišką, organizuotą visumą“, ir „jeigu mitologija yra savotiška kultūrinė archeologija, tai metodai, kurių pagalba jinai atlieka savo kasinėjimus, turi padėti iš kelių atskirų šukių teoriškai atstatyti visą vazą, iš kelių išsilaičiusių mūrų – nubrėžti viso miesto planą“, ir „lietuvių mitologijos atstatymo darbas yra tad visų pirma ieškojimas, atpažinimas ir išaiškinimas atskirų mitinių elementų ir bandymas įrašyti juos į platesnes mitologijas struktūras ir dimensijas“³³. Ir dar kartą pabrėžtinai:

²⁸ TAB, p. 14; LMS, p. 30.

²⁹ TAB, p. 13; LMS, p. 29.

³⁰ Simptomiškas Greimui su Toporovu palyginti yra Sovijaus klausimas, kuriuo abu, nepriklausomai vienas nuo kito, priėjo panašias išvadas, žr.: TAB, p. 369–372; LMS, p. 370–373 (*Šovis / Šovys*) ir Toporov V.H. Индоевропейский ритуальный термин **souh₁-etro-* (-*etlo-*, -*edhlo-*), *Балто-славянские исследования 1984*, Москва: Наука, 1986, p. 80–89; Toporov V.H. Заметки по похоронной обрядности (К 150-летию со дня рождения А.Н.Веселовского): 2. Совий, *Балто-славянские исследования 1985*, Москва: Наука, 1987, p. 24–28 (*Šovėjas*).

³¹ Būtent TAB, 493 p.

³² Savukynas B. Tautos atminties ieškotojas, *Greimas A. J. TAB*, p. 513.

³³ TAB, p. 17, 18, 19; LMS, p. 33, 34, 35.

„Lietuviškosios etnologijos vienas iš pirmutinių tikslų turėtų būti lietuviškosios mitologijos kaip tautinės lietuvių religijos kiek galima pilnesnė ir tikslesnė rekonstrukcija. Tokios rekonstrukcijos metodai galėtų būti palyginti su archeologijos, atstatančios pilis, miestus ir ištisas civilizacijas, metodais. Iš atskirų gabalėlių, surandamų skirtingose vietose ir kloduose, reikia atstatyti puodus ir vazas, iš atskirų plytų – ištisus mūrus“³⁴. Ir darsyk: „Mitologas čia turi elgtis kaip archeologas ir į XIX-jo amžiaus užrašytą vaikų žaidimą ar suaugusiųjų daromus tradicinius pokštus-vaidinimus žiūrėti kaip į religinio gyvenimo liekanas ir bandyti atstatyti jų originalias formas ir turėtą prasmę“³⁵. Prisipažinsiu, jog turiu savą lietuvių (baltų) dvasinės tradicijos rekonstrukcijos įvaizdį, seniai nešiojamą širdy: tai tarsi nuskendę gintaro rūmai, tolydžio palengva išskylantys iš užmaršties marių. Pradžioj išnyra paskiros niekaip nesusijusios, sunkiai paaiškinamos keistenybės, ir tik ilgainiui pasimato, jog tai neapsokomo grožio pilies bokštų vėtrungės, lėkiai, stogų kraigai... Šiaip ar taip, greimiškasis rekonstrukcijos apibrėžimas yra pats artimiausias maniškiam iš visų kada girdėtų. Ir kartu gana ryškiai atspindi vieną trūkumą, kurį nuolat jaučiu, skaitydamas Greimą. Objektiviai tai, beje, gal visai ir ne Greimo trūkumas, o mano, bet subjektyviai tai nieko nekeičia. Mat „atstatyti“ galima tik muziejinę vertybę, o tai, kas tolydžio „iškyla“ yra gyva – tai senasis, praamžis, amžinasis mitinis-poetinis pasaulėvaizdis, mitinė-poetinė pasaulė-žiūra kaip gyvas žiūrėjimas į pasaulį čia ir dabar, kaip nuolatinis, nepaliaujamas pilių „statymas“ ir „atstatymas“ paplūdusiam būties paplūdime, kur jokios formulės nebeišlaiko griežtų kontūrų, kur pažinimas nebeatskiriamas nuo meilės, o mokslas – nuo įkvėptos dainos... Ne dėl to, kad jie čia būtų supainioti, o dėl to, kad neįmanoma išdainuoti įkvėptos dainos bent kiek nepažinus gaidų bei dermių mokslo, ir visiškai tuščias yra bet koks mokslas, jeigu jis nepratrūksta įkvėpta daina. Kažką panašaus, regis, atspindi ir paties Greimo išnagrinėtas gyvybės vandens mitinis įvaizdis. Pasakos herojus, „pateptas gydančiais vandenimis, *stojos sveikas ir gyvas*. Ši stereotipinė formulė, kurią kasdien mechaniškai vartojame (*Sveikas gyvas, Jonai!*), yra prasmingesnė negu iš paviršiaus atrodo“. Mat „paaiškėja, kad žmogus, skirtas atjaunėti, turi būti visų pirma *sukapotas į šmotus*, ir tik po to, gydančiu vandeniu jį patepus, jis *sugyja* į vieną daiktą ir pasidaro sveikas“. Čia „nereikia užmiršti vienos iš pagrindinių lietuviškojo žodžio *sveikas* prasmių: sveikas reiškia „visas“, „integralus“ („sveikas skaičius“, pavyzdžiui, skiriasi nuo „trupmeninių skaičių“). Gydančiojo vandens funkcija ir yra tad sugražinti individui jo „sveikatą“, t.y. jo integralumą, garantuojantį jo, kaip asmens, tapatumą. Šitokią *sveiką* žmogų dar reikia padaryti *gyvu*: tam tikslui tarnauja *gyvasis vanduo*: nuo gydančio vandens žmogus „su-gyja“, o nuo gyvojo – „at-gyja““³⁶. Čia labai tiktų atminti vieną Toporovo išvalgą, būtent mirštančio, sukapojamo ir prisikeliančio mitinio herojaus (dievo) prilyginimą suskaidomam į paskirus garsus ir vėl per anagramą sudedamam poetiniame tekste jo vardui, plačiau – mitinio herojaus analizės ir sintezės (aukojimo) procedūros tapatumą teksto analizei ir sintezei, labai gerai suvoktą pačių ją atlikusių „žynių-gramatikų“³⁷. O tokiu atveju sukapojamo ir sugydomo pasakos herojaus palyginimui su „pažirusia į šukes“, „sutrupėjusia“ ir vėl rekonstruojama, „atstatoma“ senąja tradicija veik nebereikia nė metaforos šuolio – jis jau andai atliktas pačioje senojoje tradicijoje. Taigi Greimo, kaip rimto mokslininko,

³⁴ TAB, p. 65; LMS, p. 80.

³⁵ TAB, p. 294; LMS, p. 298.

³⁶ TAB, p. 153; LMS, p. 162–163.

³⁷ Žr.: Елизаренкова Т.Я., Топоров В.Н. Древнеиндийская поэтика и её индоевропейские истоки, *Литература и культура древней и средневековой Индии*, Москва, 1979, p. 41–42; Топоров В.Н. Имена, *Мифы народов мира*, I, Москва, 1980, p. 509; Елизаренкова Т.Я., Топоров В.Н. О ведийской загадке типа *brahmodya*, *Паремнологические исследования: Сборник статей*, Москва: 1984, p. 25; Топоров В.Н. Второе происхождение – загадка в ритуале (ведийская космологическая загадка типа *brahmodya*: структура, функция, происхождение), *Исследования в области балто-славянской духовной культуры: Загадка как текст 2*, Москва: Индрик, 1999, p. 25 ir kt.

rekonstrukcijos samprata apima rekonstruojamosios tradicijos „sveikata“, t.y. jos integralumą. Tai labai daug, milžiniškai daug, ir tai iš esmės viskas, ko galima reikalauti iš mokslo. O „gyvasis vanduo“ – tai jau „poezija“. Kita vertus, tai „poezija“ būtų Greimo supratimu, nes, jo žodžiais, „kas buvo sakrališka kitose, ankstyvesnėse visuomenėse, dabar mums pasidarė poezija. Kitaip sakant, poezija yra moderniška sakrališkumo forma“³⁸. Tuo tarpu „mokslinis – arba tariamai mokslinis – diskursas“, to paties Greimo požiūriu, yra „susijęs su objektyvinančiu maskavimu: tam, kad būtų laikomas teisingu, jis stengiasi atrodyti esąs ne subjekto diskursas, o grynas daiktų būtinų ryšių pasakymas, ištrinantis, kiek įmanoma, bet kokius sakymo požymius“³⁹. Šiek tiek perfrazuojant Greimą, ištrinantis poeziją – kaip visuomet asmenišką, visuomet ne teigiantį, bet dainuojantį „sakymo modalumą“. Taigi Greimas ir pats – kiek jis lietuviškai vogčia ištrūksta iš savo prancūziškosios semiotikos – yra poetas. Kitaip ir būti negali: „Geru kalbininku gali būti tikrai žmogus, turintis gilų poetinį jausmą, – nuolat kartoja žymus lingvistikos autoritetas Roman Jakobson. Tokia dvasinė dispozicija tuo labiau reikalinga mitologijos tyrinėjimams“, nes juk „mitologinė kalba – tai, socialiniame plane, individualios poetinės kalbos atitikmuo“⁴⁰. Ir tai yra raktas į mitologiją kaip reiškinių, kaip mitinės-poetinės pasaulė-žiūros išraišką įvaizdžiu ir žodžiu.

O štai dar vienas itin „figuratyvus“ apibrėžimas, kuriuo Greimas apibūdino senosios dvasinės tradicijos rekonstrukciją: „Lietuvių religija – kaip graži moteris, kuri paseno ir nuvargo: galima bandyti rekonstruoti formų grožį iš išlikusių veido bruožų“⁴¹. Bet jeigu ją myli, galima pamėginti ne tik kosmetinėmis priemonėmis „rekonstruoti formų grožį“, bet iš visos širdies pabučiuoti: pagal pasakų dėsnius, net rupūžė, taip pabučiuota, atvirsta nepaprasto grožio karalaite, kokia buvo prieš užkerint ją piktai istorijos raganai ir kokia ji slapta, mylinčios širdies gelmėje – iš širdies reginčių akių vyzdžiuose – yra visada, amžinai, dabar. Ar ne tai turėjo omeny pats Greimas, sakydamas, jog „norint darbuotis folkloro srityje, norint tikrai jį mėginti, reikia būti neabejingam *religijai*. Reikia būti neabejingam visoms religijoms, suprasti *religingumą* kaip fenomeną ir pripažinti, jog religingumas yra visos kultūros dalis, labai svarbus jos komponentas. Ir nebūtinai išpažinti tą ar kitą tikėjimą – tai jau kitas klausimas. Bet aš manau, kad niekada neturėsime tikros mitologijos, folkloras niekada nebus vertinamas rimtai, jei čia nebus atpažinta ir pripažinta *šventybės prasmė*“⁴². Ir tai yra raktas į kad ir kokius senosios religijos, senojo tikėjimo tyrinėjimus. Auksinis raktelis, kurį galima ir reikia sau „rekonstruoti“ iš mistiškųjų, poetiškųjų Greimo įžvalgų, tarsi šukės išbarstytų po jo semiotinių statybų aikštelę.

Tik apie tikėjimą prabilus – tiek apie „senąjį“, tiek apie bet koki, – reikia turėti omeny, jog „tikėjimas, – Greimo žodžiais, – ne kategoriška, o reliatyvi sąvoka“⁴³: žmonės paprastai daugiau ar mažiau tiki į ką nors, o ne – tiki arba netiki. „Viešpatie, tikiu, padėk man mano netikėjime!“ – tai garsaus šventojo malda, kuri galėtų priversti susimąstyti „tikinčiuosius“ tokiomis žanrų definicijomis. Neseniai atlikti Indijos studentų apklausinėjimai išryškino, kad jie dalinai – maždaug 35 procentais – tiki, o dalinai – maždaug 65 procentais – netiki į karvių šventumą. Taigi karvės tam pačiam „tikinčiajam“ yra kartu ir šventos, ir nešventos, kaip ir laumės XIX a. lietuviui gal ir egzistuoja, gal ir ne“⁴⁴.

³⁸ Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli*, p. 53.

³⁹ Greimas A. J. *Semiotika*, p. 325 (taigi „mokslas“, kaip modalumas, mena pastangas *atrodyti*, o ne *būti*).

⁴⁰ *TAB*, p. 28; *LMS*, p. 44.

⁴¹ *LMS*, p. 698.

⁴² *LMS*, p. 702. Šias Greimo mintis minėtoje savo recenzijoje pabrėžė ir Gintaras Beresnevičius.

⁴³ Priešingai „šimtaprocentiniam pozityvizmui“ ar „netikėjimui“.

⁴⁴ *TAB*, p. 21; *LMS*, p. 37.

*

Ir šitoks tikėjimo reliatyvumas labai pravartus skaitant kai kuriuos paties Greimo teiginius. Dėl tam tikrų smulkių, bet kartkartėmis vis pasitaikančių nesusipratimų. Dėl vienu atsiprašo pats autorius: „Atitolimas nuo archyvų, neišvengiamas antraeilių šaltinių naudojimas – tai viena iš priežasčių, paaiškinančių eventualius netikslumus ar klaidingas interpretacijas. Atsiradus prieš dilemą: nieko nedaryti ar tenkintis turima nepilna medžiaga, – buvo pasirinktas sunkesnis, nedėkingas kelias. Tai, žinoma, negali tarnauti pretekstu pristatomo darbo trūkumams pridengti“⁴⁵. Aukščiausia, griežčiausia prasme, žinoma, ne. Bet praktine – gali, ir dar kaip. Nes šiaip jau nieko nėra be trūkumų, ir jei motinos atsisakytų gimdyti vaikus, bijodamos juos turėsiant kokių nors trūkumų, tai žemėje nebūtų nė vieno žmogaus. Kaip kad, pavyzdžiui, neturime E. Fraenklio „Lietuvių kalbos etimologijos žodyno“ lietuviško vertimo, nes mūsų kalbininkams jis atrodo ne visai tobulas. Kaip kad galbūt neturime dar labai daug ko, negalime nė įsivaizduoti, ko, nes trūkumų baimė ar baimė už juos būti pasmerktam neišsipildžiusių autorių sustabdė iš anksto, dar prieš pradedant. Tiesą sakant, jei ne pozicija, dėl kurios čia mandagiai atsiprašo Greimas, nebūtų išvis nieko – sėdėtume sau krūmuose apkerpėje ir tik skaičiuotume iš papildų rąstus vienas kito akyse.

O kadangi trūkumų išvengti neįmanoma, tai ir pastebėti kai kuriuos – visai nereiškia smerkti autorių, o veikiau priešingai: juos pastebėjus ir anksčiau ar vėliau pašalinus, autoriaus kūrinys nuo to tik tobulesnis darosi. Taip antai kai kurie bibliografiniai netikslumai, dėl kurių jau esu girdėjęs Greimo adresu jausmingų priekaištų, ištaisyti šio leidinio sudarytojo⁴⁶ ir taip vienąsyk visiems laikams (tikėkimės) pašalinti. Ir būta čia ko! Todėl ir aš leisiu sau išsakyti keletą pastabų.

Iš įvairiai šaltiniuose rašomų bei tyrinėtojų aiškinamų *barstukų*, *barzdukų* ar *bezdukų* vardų Greimas pasirenka pastarąją vardo interpretaciją dėl to, kad šėivamedis, po kuriuo jie gyvena, lietuviškai dar vadinamas *bezdu*, o „veiksmazodis *bezdėti* ir daiktvardis *bezdalas* kaip tik patvirtina, – Greimo nuomone, – *bezdo* (sambucus) kvepėjimo pobūdį“⁴⁷. Tačiau lie. *bezdas* laikomas skoliniu iš blr. бѣз, tarm. бѣзд, ar le. *bez*, tarm. dial. **bezda*⁴⁸. Tiesa, slavų šėivamedžio pavadinimo **bъzъ* lytis **bъzъ*, kurią liudytų minėtieji baltarusių ir lenkų dialektizmai (beje, išvis neminimi „Slavų kalbų etimologijos žodyne“, kur bene vienintelis toks yra serbų-kroatų *bazd*), savo daryba slavistams atrodo labai neaiški, o ją aiškinti bandoma susimaišymu su tokiais slavų kalbų žodžiais kaip serbų-kroatų *bázdemu* „bezdėti“ (giminiškais su lie. *bezdėti*), ir pagaliau pats lietuvių *bezdas* aiškinamas vienokia ar kitokia lie. *bezdėti* įtaka⁴⁹. Taigi *bezdas* yra vis dėlto bent iš dalies kilme susijęs su *bezdėti*, ir tai galų gale (juoba jei kartais būtų įrodyta lietuvių *bezda* išvis nesant skolinį!) Greimo aiškinimą galėtų pateisinti. Tačiau tai klausimas, į kurį dar reikia atsakyti, problema, kurią dar reikia išspręsti, ir kol tai nepadaryta, šėivamedžio pavadinimu *bezdas* remti *bezdukų* vardo aiškinimą galima nebent vėlyvos liaudies etimologijos pagrindu.

Kita pastabėlė būtų dėl žodžio *ežiagulys*, kuris, pasak Greimo, „lietuvių kalboje žinomas kaip tam tikro laukinio augalo (Lotus) vardas“⁵⁰. Nes ar tik nebus šis žodis,

⁴⁵ TAB, p. 31–33; LMS, p. 47.

⁴⁶ LMS, p. 725–730.

⁴⁷ TAB, p. 40; LMS, p. 56.

⁴⁸ Žr. Brückner A. *Słownik języka polskiego*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1998 (Kraków, 1927), p. 22–23; Skardžius P. Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen, *Rinktiniai raštai*, IV, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998 (Kaunas, 1931), p. 99; Fraenkel E. *Litauisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag–Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1962–1965, 41–42; Urbutis V. Senosios lietuvių kalbos slavizmai, *Baltistica*, XXVII/1, Vilniaus universiteto leidykla, 1992, p. 9.

⁴⁹ Žr. *Этимологический словарь славянских языков: праславянский лексический фонд*, III, под редакцией О.Н. Трубачева, Москва: Наука, 1976, p. 144–145.

⁵⁰ TAB, p. 71; LMS, p. 85.

kaip ir daugelis kitų lietuviškų mitologinių augalų pavadinimų, „nukaltų“ pagal atitinkamų mitinių dievybių vardus, A. Pabrėžos (XIX a. pirmoji pusė) kūrinys: plg. jo *Ežagulyš* „Lotus“⁵¹. O jei taip, tai pasitelkti šio augalo pavadinimo aiškinant to paties *Ežiagulio* vardą, pagal kurį anas ir padarytas, žinoma negalima. Tačiau Greimas šį augalo pavadinimą rado „Lietuvių kalbos žodyne“, kuriame dėl jo paplitimo ir šaltinių nurodyta tik *rš.* = „ikitarybinio laikotarpio laikraščių, žurnalų, vertimų ir šiaip jau mažiau teišsiskiriančių raštų žodis“⁵². Todėl ir dalį, gal net didesnę dalį atsakomybės dėl šio žodžio reiktų perkelti „Žodyno“ sudarytojams, nepakankamai tiksliai ir išsamiai jį aptarusiems, o ne pačiam Greimui. Nors šioks toks atsargumas, pamačius žodyne *rš.*, žinoma, pageidautinas.

Toliau, labai keistas dalykas yra senovės indų nakties dangaus, vandens, magijos ir kt. dievo Varunos, *Váruṇa-* (vyr. g., su vienaskaitos vardininko galūne – *Váruṇas*), vardo lytis *Varūna*, kurią vartoja ir Greimas⁵³, ir šių jo „Lietuvių mitologijos studijų“ sudarytojas Kęstutis Nastopka⁵⁴. Tačiau labai dėl to jiems priekaištauti vėlgi negalima, nes tokia „tradicija“ lietuvių raštijoje sena, išsiskynusi ir net išleidusi atžalų (tokia ar tik nebus P. Dundulienės pagimdytoji „jūroje gyvenusi... Mėnulio permainų deivė Varūna – dievo Bangpūčio motina“⁵⁵). Kad sanskrito vyriškos giminės žodžių, tarp jų ir turinčių vienaskaitos vardininko linksnio galūnę *-as*, Vakaruose priimta vartoti tik kamienai, o pastaruoju metu lietuvių kalbininkų nuspręsta linksniuoti juos kaip bendrosios giminės daiktavardžius (*valkata, valkatos, valkatai* ir t. t.), – aišku. Bet iš kur čia atsiranda ilgoji *ū*, neaišku visai (kai senovės indų vėjo dievo vardas, pagal priimtą tarptautinę rašybą *Vāyú-*, lietuviškai (?) parašomas *Vajū*⁵⁶, tai dar galima laikyti kone spaudos riktū). Gal nesąmoningai (reikia tikėtis) išsiaiškinus žodį kaip sudarytą iš lietuvių veiksmazodžio *varyti* ir veikėjo pavadinimo priesagos *-ūnas*? Bet kodėl tuomet ne iškart *Varūnas*, o vis dėlto *Varūna*?

Taip pat neįtikina *ait(i)-varo* palyginimas su *aki-varu*, abiejų žodžių antrąjį dėmenį siejant su *vāras* „galia“⁵⁷, pagal *LKŽ* – „jėga, prievarta, smurtas“. Mat daiktavardis *vāras* yra veiksmazodžio *varyti* vedinys, o žodžio *akī-varas* antrasis dėmuo – veiksmazodžio (*at*)*vėrti* vedinys: plg. *atāvaras* „neužšalanti, a t s i v ė r u s i vieta upėje ar ežere“, *ātvaras* „skylė, anga“⁵⁸ ir pan.; taip pat plg. frazeologizmą *akis atverti* tiesiogine ir perkeltine prasme⁵⁹ (pirmasis žodžio *aki-varas* „balos, liūno, ežero, ledo a k i s“, „sietuva“ ir t.t. dėmuo – tai, suprantama, *akis* reikšme „lede prakirsta nedidelė skylė arba visai neužšalusi vieta, a k e t ė“ arba „liūne kiaura vieta“⁶⁰). Ir nors lietuvių žodžiai *varyti* ir *verti* kilme yra susiję, išriedėję galiausiai iš tos pat šaknies, vis dėlto jų, o kartu ir jų vedinių, reikšmės užtektinai skiriasi, kad *ait-varą* su *aki-varu* taip beatodairiškai lyginti būtų neapdairu.

Neaiškumą kelia *bubinas*, visų pirma 1. „būgnas“ ir galiausiai 9. „bičių tranas“⁶¹, kuris, Geimo nuomone, „visų pirma reiškia „bičių tranas“, o šalia to – „būgnas““⁶².

⁵¹ Pabrieža A. *Botanika, arba Taislius Auguminis*, Shenandoah, 1900, p. 123. Nors štai Pabrėžos kūrybą „demaskavusio“ J. Dagio akiratin šis žodis nepateko, žr.: Dagys J. Kaip kun. A. Pabrėža augalų vardyną kūrė: Bruožai jo darbo ir asmens charakteristikai, *Gamta*, 1937, Nr. 4 (8), p. 231–235 (šiuodu šaltinius man andai, kita proga, geranoriškai buvo nurodęs Pranas Vildžiūnas, už ką jam iki šiol ačiū).

⁵² *Lietuvių kalbos žodynas* (toliau *LKŽ*), II, Vilnius, 1969, p. xvi, 1170.

⁵³ *TAB*, p. 86, 349, 399; *LMS*, p. 99, 351, 401.

⁵⁴ Nastopka K. Mitų archeologija, *LMS*, p. 737.

⁵⁵ Dundulienė P. *Pagonybė Lietuvoje: Moteriškosios dievybės*, Vilnius: Mintis, 1989, p. 35.

⁵⁶ *TAB*, p. 101; *LMS*, p. 114.

⁵⁷ *TAB*, p. 100; *LMS*, p. 113.

⁵⁸ *LKŽ*, I, Vilnius, 1968, p. 362, 445.

⁵⁹ Žr. *LKŽ*, XVIII, Vilnius, 1997, p. 885–887.

⁶⁰ *LKŽ*, I, p. 64.

⁶¹ Ten pat, p. 1110.

⁶² *TAB*, p. 270; *LMS*, p. 274.

Dalykas tas, kad *bubinas* tiek formos, tiek reikšmės požiūriu gali būti susijęs ir su lietuvių šaknimi *bau-* (*baubti* ir kt.), ir – skolinio teisėmis – su slavų žodžiu **bъbъnъ* „būgnas“ (tiksliau, žinoma, su geografiškai bei istoriškai lietuviams artimų slavų kalbų atitikmenimis), kuris savo ruožtu yra kilme susijęs su lietuvių šaknimi *bamb-* (*bambėti* ir kt.)⁶³. Dviprasmiškas šiuo atžvilgiu ir Greimo plačiai nagrinėjamas „bičių dievas“ *Bubilas*⁶⁴: jį irgi, viena vertus, galima laikyti lietuvišku žodžiu, susijusiu su minėta šaknimi *baub-*, o kita vertus, – slavizmu, skoliniu, susijusiu su sl. **bъbъlъ*, savo ruožtu giminišku su lie. *bambalas* (plg. senovės indų *bambhara-* „bitė“ ir kt.)⁶⁵. Nuodugniau išnagrinėjus šituos dalykus, atsižvelgiant kartu ir į mitologiją, ir į kalbotyrą, galėtų daug kas paaiškėti.

Juoba tai liečia žodžius *krikštas* „toks kryžius“, *krikštyti*, žiemos šventės pavadinimą *Krikštai*. Juk visuotinai priimta manyti juos esant senus skolinius iš slavų, plg. sen. rusų *крѣсть* „kryžius“, *крѣстити* „krikštyti“, kurie, manoma, tarpininkaujant germanams (pvz., senovės vokiečių aukštaičių *krist*), atsirado iš graikiško Kristaus vardo *Χριστός*⁶⁶. Tuo tarpu Greimas, be jokių paaiškinimų ar bent užuominų, visus juos laiko nepriklausomai lietuviškais ir net žodį *krikščionybė* mano esant susidariusį „dviejų šaknų – graikiško *xrist-* ir lietuviško *krikšt-* – kontaminacijos dėka“⁶⁷! Tiesa, pastaruoju metu jau pasigirsta nuomonių lietuvių kalboje kitados iš tikrųjų galėjus būti nepriklausomą šaknį *krikšt-*, kilme susijusią su tokiais žodžiais kaip *kreikšti* „jaukti, versti“, *kreikti* „kloti purtant, skleisti ant žemės“, *kreikas*, *kraikas* „pakratas“ bei „viršutinė stogo dalis, kraigas“ (semantinis tokio ryšio pamatas – ko nors kryžiuavimas, kreiglojimas) ir paskui iš tikrųjų kontaminavusią (sumišusią) su skolinu **kristas* > *krikštas*⁶⁸. Taigi galima pagirti Greimą už intuityvą, bet klausimas tikrai ne trivialus, ir teigti tokius teiginius, kaip kad cituotasis, be rimtų paaiškinimų ar bent aiškių pastabų nederėtų.

Toliau Greimas rašo, esą „Lasicijaus *Dwargonth* pas Pretorijų randamas kaip *Dvargantis*“, ir nurodo rėmėsis J. Jurginio komentarais J. Lasickiui⁶⁹. Tačiau Jurginis iš tikrųjų rašo: „Pretorijus mini *dvargautį* (*dvargantį*)“⁷⁰. O paties Pretorijaus iš tikrųjų minimas žodis yra *Dworgautis*, kurį W. Mannhardtas tik išnašoje pažymi reikiant skaityti *Dworgantis*⁷¹. Ir ankstesniame Pretorijaus ištraukų leidime, parengtame W. Piersono, pateikiama tik lytis *Dworgautis*, be jokių pataisymų⁷². Ir pastarąjį W. Piersono leidimą, ir W. Mannhardto veikalą Greimas, regis, turėjo, bent jau rėmėsi jais ir prieš tai, ir po to⁷³, vadinas, tuokart į juos paprasčiausiai nežvilgėlo. Tiesa, Greimo lietuvių mitologijos veikalai sudaryti iš įvairiu laiku rašytų straipsnių, taigi gal ši straipsnį rašydamas jis minėtų šaltinių po ranka dar neturėjo. Ir vis dėlto knyga

⁶³ Žr. Fraenkel E. *Min. veik.*, p. 37 ir 61; *Этимологический словарь славянских языков*, II, Москва: Наука, 1975, p. 230–232; Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка*, перевод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева, Санкт-Петербург: Азбука, 1996, I, p. 226.

⁶⁴ TAB, p. 269tt; LMS, p. 273tt.

⁶⁵ Žr. *Этимологический словарь славянских языков*, II, p. 230–231 ir kt.

⁶⁶ Žr. Būga K. *Rinkiniai raštai*, I, Vilnius, 1958, p. 341, 348; III, Vilnius, 1961, p. 764; Skardžius P. *Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen*, p. 168; Fraenkel E. *Min. veik.*, p. 297–298; Фасмер М. *Min. veik.*, II, p. 374; *Этимологический словарь славянских языков*, XIII, Москва: Наука, 1987, p. 75–76 ir kt.

⁶⁷ TAB, p. 316; LMS, p. 320.

⁶⁸ Žr. Kazanskienė V. *Lietuvių kalbos žodžių krikštas ir kryžius etimologija, Lietuvos kryždirbystė pasauliniame kontekste*, pranešimų tezės, Kaunas, 2005, p. 4–6; taip pat Razauskas D. *Keletas papildomų argumentų už „savą“ žodžio kryžius etimologiją, ten pat*, p. 7–12.

⁶⁹ TAB, p. 326, 330; LMS, p. 330, 334 (visi pajuodinimai mano).

⁷⁰ Lasickis J. *Apie žemaičių, kitų sarmatų bei netikrų krikščionių dievus*, Vilnius: Vaga, 1969, p. 75.

⁷¹ Mannhardt W. *Letto-Preussische Götterlehre*, Riga, 1936, p. 545.

⁷² Prätorius M. *Deliciae Prussicae ider Preussische Schaubühne*, Im wörtlichen Auszuge aus dem Manuscript herausgegeben von Dr. William Pierson, Berlin, 1871, p. 33.

⁷³ Žr. TAB, p. 104, 106, 396 = LMS, p. 117, 118, 398 bei kt.

leidžiant galima buvo žvilgtelėti. Šiuo atveju tai, žinoma, smulkmena, tačiau kitu atveju tokios smulkmenos gali išvirsti į rimtus nesusipratimus, todėl pradeda kelti nepasitikėjimą...

Apie slaviškai užrašytą lietuvių dievovardį *Andaj* Greimas rašo: „Neužmirštant, kad šiam teonimui būtų normali *nomen agentis* forma, paprasčiausia, atrodo, būtų žiūrėti į segmentą *-aj* kaip į lietuviškos priesagos *-oj-*, vartojamos veikėjų vardams išvesti, atitikmenį, ir išsiaiškinti *Andaj* kaip slavišką lietuviškojo *And-oj-as* išvertimą“. Bet čia pat teigia, jog „teonimo *And-ojas* šaknis nėra kas kita, kaip paprasčiausias (*v*)*and-uo*, be parazitinės priebalsės *v-* vartojamas visoje Aukštaitijoje, nuo Biržų ir Rokiškio iki lietuviškų salų Gudijoje (LKŽ), *andenio* ar *undenio* formomis“⁷⁴. Pirma, *nomina agentis* šiaip jau sudaromi iš veiksmažodžių šaknų, taigi *Andojas*, šitaip aiškinamas, reikalauja veiksmažodžių [†](*v*)*andauti*, [†](*v*)*andėti*, [†](*v*)*andyti*, [†](*v*)*andoti*, [†](*v*)*anduoti* ar pagaliau [†]*(*v*)*andti* > [†](*v*)*ansti*, o tokių lietuvių kalboje nepaliudyta⁷⁵. Antra, pradžios *v-* lietuvių žodyje *vanduo* nėra jokia „parazitinė priebalsė“, bet priklauso šakniai ir tik atskirose tarmėse netariama, taigi šitaip aiškinant vardą *Andojas* būtina bent patikslinti atitinkamų tarmių geografiją bei istoriją...

Apie dievą Teliavelį Greimas kažkodėl rašo, esą jo „vardą filologai ir mitologai vieningai kildina iš lietuvių **Kal-ev-elis*“⁷⁶, nors iš tikrųjų kuriuo jau kuriuo, o šiuo klausimu vieningumo mažiausia, ir Teliavelio vardas galėtų būti tiesiog nesutarimų pavyzdžiu: kiek man žinoma, be šio, pirmąsyk išsakyto E. Volterio⁷⁷, esama dar bent septynių daugiau ar mažiau skirtingų aiškinimų, iš kurių jau „Greimo laikais“ būta šešių: A. Brückneris vardą laikė sudurtiniu iš žodžių *kelias* ir *velnias* šaknų ir reiškusiu „kelio dievą“; W. Mannhardtas vardą yra laikęs sudurtiniu iš žodžių *tēlias* „veršis“ ir *valdýtojis* ir reiškusiu „bandos dievą“; C. A. Berkholzas Teliavelį interpretavo kaip *telii-avelii* dievą ir gretino su Lasickio *Kurvaiczin Eraiczin*, „karvaičių-ėraičių“ dievybe; A. Mierzińskis manė čia esant klaidingai užrašytą žodį *tēvelis*; V. Toporovas spėjo jį galint būti pasiskolintą skandinavų griausmavaldžio Thoro pagalbininką kalvį Tjalfį, *þjalfi*; N. Vėlius Teliavelio vardą spėjo esant sudurtinį iš šaknų *tel-* „žemė“ (kaip kad lotynų *tellus*, airių *talām*, prūsų *-tul-* Patulo varde bei kt.) ir *-vel-* „velnias“, taigi reiškusį maždaug „žemės velnias“⁷⁸. Pastaruoju metu dar vieną visiškai nepriklausomą aiškinimą, kurio Greimas, žinoma, jau negalėjo žinoti, išsakė S. Karaliūnas, pasak kurio Teliavelio vardas esąs susijęs su sena baltiška šaknimi, kuriai šiuo metu atstovauja jau tik latvių kalbos žodžiai *tēlot* „vaizduoti, piešti“, *tēls* „paveikslas, (at)vaizdas, skulptūra“, *tēlotājs* „(at)vaizduotojas, atlikėjas“, taigi Teliavelis buvęs „vaizduotojas, pavidalo suteikėjas“ > „meistras, kūrėjas“ > „kalvis“⁷⁹.

Keistas man labai ir Greimo teiginys Deltuvą reiškiant „Delčios, jauno mėnulio“ kraštą⁸⁰, juoba kad jis visai neužkliuvo Kęstučiui Nastopkai⁸¹. Juk *delčia* yra ne „jaunas mėnulis“, o visai priešingai – „senas mėnuo“ ar stačiai „mėnulio dilimas“⁸², kas akivaizdu iš tebeskaidrios žodžio šaknies. Ar šito nesusipratimo priežastis – painiava tarp tradicinės ir šiuolaikinės, norminės mėnulio fazių sampratos? Ar tai aš kažko vėl nesupratau (o toks jausmas šiame pasaulyje mane lydi nuolat) – ?

⁷⁴ TAB, p. 387–388; LMS, p. 390.

⁷⁵ Žr. LKŽ, I, p. 134–135; XVIII, p. 89, 98, 99, 112.

⁷⁶ LMS, p. 563.

⁷⁷ Greimas (TAB, p. 144, 182; LMS, p. 153, 189) remiasi K. Būga (*Rinktiniai raštai*, I, p. 188), kuris Volterio nemini.

⁷⁸ Žr. Vėlius N. *Chtoniskasis lietuvių mitologijos pasaulis*, Vilnius: Vaga, 1987, p. 206–207; Mannhardt W. *Min. veik.*, p. 53, 375 ir kt.

⁷⁹ Girdėjau S. Karaliūno išsakytą per jo veikalo *Baltų praeitis istoriniuose šaltiniuose* (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2004–2005) pristatymą Lietuvių kalbos institute nepamenu kada.

⁸⁰ LMS, p. 575.

⁸¹ Nastopka K. *Min. veik.*, p. 746.

⁸² LKŽ, II, p. 392.

Tyčia vengiau klausimų, susijusių grynai su mitologija, nes tuomet tektų rašyti ne recenziją, o monografiją. Pagaliau jei kas mano kokį nors autorių galint ar net privalant išglostyti visas šios (kaip, beje, ir bet kurios kitos) mokslo srities nesusipratimus bei dviprasmybes, tas tegul geriau skaito kariuomenių įstatus. O aš manau, kad kuo daugiau įmanomų klausimo interpretacijų išsakyta, tuo arčiau tiesos ar bent bent gilesnės prasmės (jei tai net ne didesnė Tiesa) mes atsiduriame.

Nors kai kurie dalykai svirduliuoja visai ant rimto požiūrio ribos. Antai teiginys apie Šventaragį: „Sakyčiau, kad tai valdovas, įgaliotas Mėnulio, vaizduojamo puse mėnulio ragu: lietuvių religija svarbiausiais bruožais atitinka vadinamąją mėnulio religiją“⁸³. Čia norisi padėti tik lakoniškiausią šiuolaikinį nesusaistyto geranoriškumo ženklą (-:

*

Tuo pat „modulumu“ galima prisiminti vardui senosiose tradicijose, tarp jų lietuvių, teiktą ypatingą reikšmę ir atkreipti dėmesį į tai, kad lietuvių kalboje bendrinis žodis *greimas*, kaip ir *greimalas*, – tai „plona plėvelė ant šutinto pieno ar šiaip skystimo; plonas sluoksnis“: *Ant virinto pieno sustojo greimas* (Utenà); *Man labai gardus kruopų greimas* (Rōkiškis); *Kokie čia greimai batviniuos plaukioja?* (Obėliai); perkeltine prasme: *Šiomet avižos tik greimas* (prastos, retos) (Anykščiai). Savo ruožtu *greimūotas* – tai „greimu aptrauktas“: *Greimuotas pienas bet kam patinka* (Rōkiškis)⁸⁴. Taigi *greimas* reiškia ploną plėvelę ko nors paviršiuje, kuri, kaip matyti iš pavyzdžių, gali būti vertinama dviprasmiškai. Visai panašiai, kaip aš jaučiu bei suvokiū Greimą: su savo semiotikos mokslu jis yra tarsi greimas mistiškojo, poetiškojo Būties Pieno paviršiuje – kartu ir atskleidžia jį, ir pridengia, paslepia.

Nors štai „Lietuvių pavardžių žodyno“ atsakingojo redaktoriaus A. Vanago nuomone, Greimo pavardės „siejimas su rytų aukštaičių *greimas* „plona plėvelė ant šutinto pieno ar šiaip skystimo; plonas sluoksnis“ abejotinas“, nes tai „gali būti germanizmas, plg. vok. *Greim, Grieme, Griem, Greem*“⁸⁵. Juoba kad ir savo antrąjį vardą *Julius* Prancūzijoje rašė *Julien*, Žiuljenas. Ir tai vėl panaši dviprasmybė, du Greimai: vienas – lietuvis poetas, mistikas, apsiginklavęs plieniniais vakarietiškojo mokslo šarvais; dainuojantis girios, medžio žmogus, tik prasismelkęs, nelyginant šnipas, į priešų akmens pilį ir joje įsitvirtinęs; ir kitas – apsigimęs vakarietis, mokslo riteris, semiotinio metodo kalaviju prasiskynęs sau kelią pro šventas, neliečiamas mūsų svajonių girias ir iš paprasčiausių lauko akmenų, niekuomet nė nebuvousių jokios pilies plytomis, pamėginęs čia pastatyti dar vieną mūro tvirtovę. Kas jis yra „iš tikrųjų“, naivu būtų klausti. Kiekvienas jį sau „rekonstruoja“ pagal savo pagedimo laipsnį, taip sakant, – iš tų šukių, kurios patraukė akį.

*

Tiek trumpai apie Greimą ir jo lietuvių mitologijos studijas, kad jau teko rašyti. O dabar pagaliau keletas žodžių apie jo *Lietuvių mitologijos studijas* – patį recenzuojamą leidinį. Iš karto turiu prisipažinti, kad aš jo nepirkau... Žinoma, vos išgirdęs jį pasirodžius knygynuose, nedelsdamas nulėkiau į „Akademknygą“ (mažytė reklama mano mėgstamam knygynui), prišokau prie stendo ir... iš pradžių net neradau, nepastebėjau. Paklausiau pardavėjos, o jai bakstelėjus mano panosėn, negalėjau patikėti savo akimis: 750 puslapių storio knyga plonais viršeliais! Ir iš tų 750 puslapių gal tik kokių 50 dar nepublikuotų aš buvau neskaitęs, o apie 650 – tiesiog turiu kituose, ankstesniuose, kietais viršeliais patogiai įrištuose patogaus formato leidiniuose. Taigi pasiskolinau recenzuojamąjį leidinį, pasinaudojęs proga, iš gerbiamo Savukyno ir apie

⁸³ LMS, p. 684, plg. 555.

⁸⁴ LKŽ, III, Vilnius, 1956, p. 558.

⁸⁵ *Lietuvių pavardžių žodynas*, ats. red. A. Vanagas, Vilnius: Mokslas, 1985, p. 705.

100 puslapių – tuos, kur sudėti straipsniai iš įvairių periodinių leidinių (nors ir iš tų kai kuriuos pramaišom turiu) bei „Medžiaga mitologijos žodynui“ (tikrai unikalus, ramybės neduodantis projektas!) – „atsišviečiau“. O likusius apie 650 puslapių darsyk perskaičiau ten pat, kur juos jau turiu, mano prisibraukytus ir prisižymėtus. Gaila, kad naujam leidiniui pasirodžius, tapo sugriauta jau nusistovėjusi Greimo leidinių puslapių numeracija – žinoma, šito išvengti sunku, bet įmanoma (tarkim, skliaustuose nurodant ankstesnio leidimo puslapį), o tyrinėtojams ir besidomintiems labai patogiu, kai iš nuorodos kokiam straipsnyje galima nesunkiai susirasti minėtą vietą savo turimoje knygoje ir atidžiau perskaityti. 1990 metų Greimo leidimas šiuo atžvilgiu jau buvo tapęs kone Biblija... Na, užtat naujasis leidimas vietomis švelniai ir sveikai paredaguotas. Todėl nuo šiol atsiras dvejopos Greimo citatos: vienos iš naujojo leidinio, paredaguotos, kitos – iš senųjų, neparedaguotos. O ką daryti? Negi kaskart eisi į biblioteką vien tam, kad pataisytum citatą pagal paredagotą leidinį? Arba negi pirksi storiausią „plytą“ minkštais viršeliais vien tam, kad galėtum, reikalui iškilus, korektiškiau pacituoti? Nors visa tai, žinoma, smulkmenos, ir kalba jos daugiau gal ne apie patį leidinį, nepaprastai reikalingą ir naudingą nuo 1990 priaugusioms jaunoms skaitytojų kartoms (ir kaip tik dėl to tai „foliantas, kurį dar teks perleisti“⁸⁶, – ne dėl mano bambėjimų), bet veikiau apie tai, kad aš senstu ir nebespėju koja kojoni „su laiku“, ir net nebesiveju jo, o sėdžiu apsikabinęs savo senas pageltusias knygas ir pribraukytuose jų puslapiuose skaitau pats save. Tolydžio aiškiau suvokdamas, kad mano nuskaitytos knygos ir „aš“ – tai ne du skirtingi dalykai, kad jos yra mano kūnas ir kraujas, aš pats, koks tolydžio tapau, jas skaitydamas. Tarp jų – ir Greimas su visais jo atžvilgiu išsakytais pagyrimais ir priekaištais, iš kurių pastarieji gal veikiau atspindi mano paties slaptas baimes ir negalias, nes kalbėdamas apie kitą, ypač nepalyginamai didesnę, visuomet norom nenorom daugiau pasakai apie save.

Užtat aš ją pagaliau parašiau, šitą recenziją.

---

⁸⁶ Beresnevičius G. Ten pat.